

IPAVČEVA SIMFONIČNA PESNITEV V MESTIH TREH DRŽAV

ALPSKI MIT O ZLATOROGU

V okviru slavnostnih tednov delovne skupnosti Alpe-Adria so v nedeljo, 11. junija, v veliki dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani uprizorili alpski mit »Zlatorog«, simfonično pesnitev po ljudskih napevih za zbor, orkester in balet. Po pesnitvi Rudolfa Baumbacha jo je uglasbil Avgust Ipavec. Isto predstavo so dan prej, 10. junija, uprizorili v italijanskem Vidmu (Udine), teden dni pozneje, 18. junija, pa še na Dunaju. Vsebinsko Zlatoroga planinci tako dobro poznamo, da je ne kaže obnavljati. Iz spremne besede Milka Matičetova v gledališkem listu pa naj povzamemo nekaj okoliščin, v katerih se je ta pravljica rodila. V idrijskih hribih rojeni Karel Dežman nas prepričuje, kot piše Matičetov, da je ta zgodba prišla do njega »iz spomina starih bovških pastirjev«. Na Dežmanovo v Ljubljani natisnjeno besedilo v »Lajbaherici« je glasno opozoril profesor nemške realke v Trstu Viljem Urbas in njemu gre najbrž zasluga, da se je s to snovjo seznanil in pesniško spoprijel njegov tržaški prijatelj, nemški pesnik Rudolf Baumbach. Prav on je s svojim epom Zlatorog iz leta 1877 pripomogel k neverjetni publiciteti te v zgornjo Soško dolino zasidrane zgodbe. Nem-

ški izvirnik Baumbachovega dela je doživel več kot petdeset izdaj in so ga prevedli tudi v italijanščino in slovenščino (prevajalec je bil Anton Funtek). Hvaležna Zlatorogova snov je do danes dala pobudo za nastanek drame v verzih, tragedije, petih oper, kantate, baleta in nemara še kakšne književne ali glasbene obdelave, da o likovnih upodobitvah ne govorimo.

Milko Matičetov piše, da je več odgovorov na vprašanje, zakaj je Zlatorog tako priljubljen. Med prepričljivejšimi, pravi, bo nemara tisti, ki pravi, da se je Zlatorog prikazal kakor naročen, tako o pravem času, da bolj ne bi mogel: v zadnjem četrtnem letju prejšnjega stoletja. To je bil čas nagle, neslutene rasti alpinizma, odkrivanja in osvajanja gorá, ustanavljanja gorskih društev, zidave koč in zavetišč za »hribolazce« itn.

»V besedi in pojmu »Zlatorog« je obseženo in zgoščeno vse to, zaradi česar se ljudje-dolinci in ljudje-ravninci od časa do časa, četudi le v (pre) dolgih vmesnih presledkih, zato da bi se rešili sluzastih lovov civilizacije, zato da bi ubežali hrupu in pozabili divjo gonjo za dobičkom, radi zatekamo v hribe, v gorsko naravo — se pravi v »Kraljestvo

GORSKI HAD

Duhovi slovenskih planincev živijo v Triglavskem breznu. Ko planinec umre in se duh loči od telesa, poleti na Zlatorogove pečine, kjer ga čakata ogromna gamsa. V roki mora imeti svišč in encijan, za klobukom pa planiko, nakar ga pustita naprej.

V Breznu si duhovi pripovedujejo svoje najlepše zgodbe z gorskih tur, vsak pa ima ob sebi najljubši predmet s tur. Oni poskuša preplezati steno, ki je nikdar ni preplezal, ta hoče previhariti viharje, iz katerih ni prišel, tretji se krčevito oprijemlje grma ruševja, ki ni zdržal njegove teže. Po breznu se spretavajo netopirji in prisluškujejo njihovi pogovorom. S kapnikov padajo ledeno mrzle kaplje in udarjajo v globino, kjer se razletijo v tisoče kovinskih odmevov ob vlažnih stenah.

Na štorih sede škrti in za drevesi bdijo vile, na livadah se pasejo srne in srnjaki, izpod dreves izvirajo kristalno čisti potočki. V višini lebdi mračni ptič.

Popotnik, ki greš v gore, pomisli, ali ni tistole okameneli duh, uklet v večnost, in ono — ne, ne more biti grm, to je duša, ujeta brez rešitve.

Tudi v gorah rad računam le nase, vendar se mi zdi, da kdaj vendarle posežejo vmes tudi duhovi, da se življenjska nit obdrži ali pa prestriže.

Ali niso ti duhovi kot Siziif, Tantali, Prometeji, Ikari in Argonavti, ki večno osvajajo neosvojljivi vrh, ki segajo z roko za vršacem — saj je vendar tako blizu! —, pa se ta takoj nato kot privid razblini v nič in umakne v daljavo, ki so prikovani na steno, da jim sončni žarek dolbe v teme, ki se držijo za sumljiv leden oprimek, ki ga žarišče sonca spremeni v krušljiv drobir, ki prenašajo po Zlatorogovih policah baje-slovne zaklade — in se pomirijo šele takrat, ko kdo drug dokonča njihovo začeto delo in turo?

Kadar kdo obišče spominski kamen ali drugačno spominsko znamenje na kraju, kjer je duša zapustila telo, se jim zdi lepo, saj ni boljšega zdravila zoper večno bolezen pokojnikov — brezup, osamljenost in žalost — kot so spomini živih.

Ko v večerih zrem v dolino, se mi zdi, da nisem sam. Poslušam mnoge zgodbe, ječanje in stokanje. Ali ne prihaja iz Brezna?

Boris Ogrizek

Zlatoroga' — iskat miru in tihote, poslušat njun šepet,« piše Milko Matičetov.

Alpski mit »Zlatorog« je simfonična pesnitev v štirih slikah s prologom in epilogom, delo Avgusta Ipavca, ki je končal teologijo v Ljubljani, diplomiral na ljubljanski Akademiji za glasbo na oddelku za kompozicijo pri prof. Danetu Škerlu, zdaj pa živi na Dunaju, kjer že štirinajst let spremlja njegovo delo Alfred Uhl, profesor na oddelku za kompozicijo Visoke šole za glasbo in upodablja joče umetnost. Ipavčeva ljubizen je množični pevski zbor, zato zbori nosijo vso težo glasbenega izročila v njegovih vokalno-instrumentalnih delih.

Simfonična pesnitev »Zlatorog« je oddolžitev slovenskim planincem, med katerimi je avtor doživel pravo tovarištvo.

Kljub nikakršni propagandi so poslušalci skoraj docela napolnili veliko dvorano Cankarjevega doma v Ljubljani, čeprav je bila predstava v lepem, sončnem nedeljskem dnevu že ob petih popoldne (v Vidmu je bila v elitnem večernem času, ob 20.30, na Dunaju prav tako v zgodnjih večernih urah, ob 19. uri).

Ko že z organizacijske strani primerjamo vse tri predstave, naj omenimo, da so bili pokrovitelji predstave v Vidmu deželna vlada pokrajine Benečije-Juljske Krajine v sodelovanju z Videmsko pokrajino, občino Videm in videmsko gospodarsko zbornico, pokrovitelja predstave na Dunaju sta bila deželni glavar in župan Dunaja, pokrovitelja ljubljanske predstave pa Planinska zveza Slovenije in Lovska zveza Slovenije.

HELIKOPTERJI SO V GORAH ŽE NEPOGREŠLJIVI

HITRE PTICE BREZ GNEZD

GREGOR KLANČNIK

Planinci smo zaradi svoje dejavnosti na hribeh, predvsem v visokogorju za pomoč pri oskrbovanju, gradnjah, nadzorovanju množičnih pohodov in za reševanje ponesrečenih prvi spoznali, da se brez helikopterskega sodelovanja ne moremo več sodobno organizirati. Predvsem v osemdesetih letih, ko se je pohodništvo v planine razvilo v pravo množičnost in je bilo posebno v Julijskih Alpah potrebno razširiti postojanke in sproti obnavljati zavarovane poti, je bil helikopter pogoj za uspešnost.

V zadnjem desetletju so posodobili planinske postojanke na Doliču, na Stolu, Špički, Triglavski dom na Kredarici, Kočo pri Triglavskih jezerih, povečujejo Planiko ter urejajo Vodnikov in Staničev dom.

Helikopter je omogočil, da je bilo tudi najvišje jugoslovansko gradbišče, na 2515 metrov visoki Kredarici, sodobno organizirano, da so uporabljali gradbene stroje in materiale kot v dolini, da je postojanka primerno opremljena in da ima sedaj 285 z vzmetnicami opremljenih ležišč. Enako velja za Kočo pri Triglavskih jezerih, ki v čudoviti visokogorski dolini daleč od voznih poti ne bi mogla postati primerna postojanka s 190 ležišči. Tako bo tudi s Planiko in drugimi postojankami.

LETALSKA ENOTA MILICE (LEM)

V Sloveniji imamo srečo, ker je Republiški sekretariat za notranje zadeve pravočasno ugotovil, kaj helikopter pomeni za varovanje notranjega reda, urejanje prometa, reševanje ljudi in imovine ob naravnih

nesrečah in drugih nevšečnostih. Letalska enota milice Slovenije (LEM) je naš blagodar, ki zadovoljuje tudi civilne potrebe, je nenehno na voljo, piloti in drugi člani posadk so ne oziraje se na delovni čas pripravljeni opravljati svoje delo in pogodbeno dela za druge, med katerimi planinstvo zavzema pomembno mesto.

Posebno vprašanje za LEM je tesno sodelovanje z Gorsko reševalno službo. To je odgovorna in nevarna dolžnost, ki jo je LEM vedno uspešno opravil. Ponesrečence iz visokih stenskiholic v nekaj minutah prenese v bolnišnico in jim podarja življenje. Že samo z rešenimi planinci LEM upravičuje svoj obstoj.

Planinstvo je verjetno prvi odjemalec LEM, ni pa edini. Potrebujemo jo žičničarji pri gradnji in vzdrževanju, planšarji za staje in nujen prenos živine v dolino, meteorološka služba, lovci, Triglavski narodni park, industrija in rudarstvo, radio in televizija, geologi in geometri ter drugi.

Misel, ki je nekaj časa krožila med planinci o lastnem helikopterju, je nora. To ni avto, ki ga je možno voziti in parkirati kjerkoli. Helikopter je zapleteno in drago transportno sredstvo, ki mora ustrezati predpisom zračnega prometa, mora poleg šolanih pilotov imeti mehanike, stalno vzdrževanje, rezervne dele, hangar in še kaj. Helikopter mora torej imeti tudi svojo bazo. Vse to LEM ima, zato je integriranje vseh helikopterskih storitev v tej enoti slovenske milice edino pravilna rešitev. Ko je LEM z razumevanjem celotnega slovenskega gospodarstva leta 1987 dobil dodatni helikopter AN 412, ki je sposoben prenesti tudi tone težka bremena, za sedaj pokriva vse potrebe v naši republiki; potrebno bo le stalno obnavljanje letalske